

GAB AKADEMİ

Cilt/Vol: 2 Sayı/Num: 3
Aralık/December 2022
ISSN 2792-0194

Köy Enstitüleri ve Pakize Türkoğlu ile Köy Enstitüleri Üzerine Bir Söyleşi

Village Institutes And An Interview With
Pakize Türkoğlu On Village Institutes

Muhammet DEMİR

Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya/ Türkiye

demirmuhammet007@gmail.com orcid.org/ 0000-0003-3431-1969

Article Information / Makale Bilgisi

Article Types / Makale Türü: Interview / Söyleşi

Received / Geliş Tarihi: 27.10.2022

Accepted / Kabul Tarihi: 14.12.2022

Published / Yayın Tarihi: 31.12.2022

Pub Date Season / Yayın Sezonu: December / Aralık

Volume/ Cilt: 2 Issue/ Sayı: 3 Pages/ Sayfa: 115-144

Özet

Bu çalışmada Aksu Enstitüleri (1940-1954) öğrencisi Pakize Türkoğlu ile Köy Enstitüleri hayatı üzerine sözlü tarih yöntemi çerçevesinde görüşmeler yapılmıştır. İkinci Cihan Savaşının her şeyi ile hissedildiği bir ortamda, köyün kalkınması konusuna verilen önem, bir bayan öğretmenin ağzından aktarılmaya çalışılacaktır. Bu noktada Türkiye Cumhuriyeti de bulunduğu çağın gereksinimine uygun davranarak ülkenin temel ihtiyaçları doğrultusunda 'Köy Enstitüleri' adıyla bir model ortaya koymuştur. Farklı eğitim anlayışı ile dikkat çeken Köy Enstitüleri, faal olduğu dönemde eğitime yeni bir bakış açısı kazandırmayı amaçlamış ve enstitülerden mezun olan öğrenciler ülkenin dört bir yanında cumhuriyet tarihine önemli katkılar sunan bir kurumun fertleri olarak tarihte yerini almıştır. Bu fertlerden birisi olan Pakize Türkoğlu, Antalya'da bulunan Aksu Köy Enstitüsü'nden mezun olmuş ve devamında Ankara Hasanoğlan Yüksek Enstitüsünü bitirerek görevine başlamıştır. Bu çalışmada 1940-1954 yılları arasında faaliyet göstermiş Köy Enstitüleri hakkında genel hatları ile bilgi verilmiş ve Pakize Türkoğlu ile Köy Enstitüleri üzerine değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Köy Enstitüleri, Aksu Köy Enstitüsü, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü, Pakize Türkoğlu.

Abstract

In this study, interviews were conducted with Aksu Institutes (1940-1954) and its student Pakize Türkoğlu on the life of Village Institutes within the framework of oral history method. In an environment where the Second World War was felt with everything, the importance given to the development of the village will be tried to be conveyed through the eyes of a teacher. In this case Republic of Turkey acted what time beings needs and started a model called "Village Institutes" according to country's basic needs. The Village Institutes, which draw attention with its different understanding of education, aimed to bring a new perspective to education during its active period, and the students who graduated from the institutes took their place in history as members of an institution that made significant contributions to the history of the republic all over the country. Pakize Türkoğlu, one of these individuals, graduated from Aksu Village Institute in Antalya and later started her duty by graduating from Ankara Hasanoğlan High Institute. In this study, Village Institutes that were active between 1940-1954 were tried to be discussed in general terms and evaluations were made on Pakize Türkoğlu and Village Institutes.

Keywords: Education, Village Institutes, Aksu Village Institute, Hasanoğlan High Institute, Pakize Türkoğlu.

Giriş

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'ndan mağlup çıkması, Anadolu'da İtilaf Devletleri tarafından başlayan işgaller sonucu başlayan İstiklal savaşı ile Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde 1923'te kurulan Türkiye Cumhuriyeti, birçok alanda değişim hareketine girişmiştir. Cumhuriyet'in kalkınma alanlarından birisi de eğitim olmuştur. 1924'te kabul edilen Tevhid-i tedrisat kanunu, devamında 1926 Maarif Teşkilatı kanunu ile eğitim alanında birtakım girişimlere başlanmış, 1930'lu yıllara gelindiğinde eğitimin kırsala yayılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 1932'de Halkevleri kurulmuş köy-kent arasındaki farklılıklar azaltılmaya çalışılmıştır. Halkevleri bu doğrultuda giriştiği faaliyetler ile köy-kent arasındaki eğitim seviyesini dengelemeye çalışmış; sosyal, kültürel, ekonomik alanlarda köye ulaşmaya çalışmıştır. Köylerin kalkınması noktasında Halkevlerinin bu gayreti üzerinde Köy Enstitüleri vücuda gelmiştir. Köylerin ihtiyacı olan "Nitelikli insan" ihtiyacını karşılamaya yönelik atılan adımlardan birisi olan Köy Enstitüleri, "İş içinde, iş için eğitim" sloganıyla bireyi her yönden geliştirmeyi amaçlamış, bu noktada nitelikli insan yetiştirmenin öncüsü olan öğretmenlerin eğitimi ön planda tutulmuştur. Köy Enstitüleri sadece köylere öğretmen yetiştirme amacı taşımamaktadır. Köy Enstitüleri, köye öğretmen yetiştirme bakımından Köy Öğretmen Okullarına benzemekle birlikte kuruluş yeri, eğitim-öğretim etkinlikleri ve kuruluş amaçları noktasında farklılıklar göstermektedir. Kurumlarda öğretmen yetiştirmenin yanı sıra köyün ihtiyacı olan mesleklerin ve bu mesleği yapan kişilerin yetiştirilmesi amaçlanmıştır.¹ Enstitülerden mezun olanlar ise buldukları köylerin eğitiminde etkili olmuş ve köylünün her yönüyle kalkınma çabasında etkili olmuşlardır.

Köy Enstitüleri (Kuruluş, Amaç, Program ve Kapatılması)

Köy Enstitüleri, 17 Nisan 1940 tarihli 3803 sayılı yasayla kurulmuştur. Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Maarif Bakanı Hasan Ali Yücel ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un inançlı girişimleri sonucu kurulan Köy Enstitüleri'nin sayısı zamanla 21'i bulmuştur.² Köy Enstitüleri köylerdeki bilgisizlikle mücadele etmek, öğretmen kanalıyla köylerde sosyal ve ekonomik yapıyı düzenlemek ve geliştirmeyi amaç edinmiştir.³ Enstitülerin kuruluşunda büyük değerlerin büyük çoğunluktan, niteliğin de nicelikten çıkacağı düşüncesi etkili olmuştur. Okulun amacı seçkin bir azınlık oluşturmak değil, azınlığın kendiliğinden çıkacağı aydın bir çoğunluk yetiştirmek olmuştur.⁴ Köy Enstitüleri, köy okullarının da hesaba katılması ile on binlerce yerde

1 Mehmet Şeren, "Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28, sy. 1 (2008): 210-211.

2 Tevfik Çavdar, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, 6. Baskı, (Ankara: İmge Yayınevi, 2019), 416.

3 Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 11. Baskı, (Ankara: Pegem Yayınları, 2017), 393.

4 Sabahattin Eyuboğlu, *Köy Enstitüleri Üzerine*, (Y.Y: Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, 1999), 24-25.

güzel, noksansız okullar, evler ve işlikler yaratma ve birkaç çocuk yerine on binlerce öğrenci olarak süratle onları yetiştirme amacı gütmüştür.⁵ Amaçlardan birisi de kendi sınıfından kopmayacak, kopamayacak, sınıf değiştirerek çıktığı sınıfın çıkarlarını ve haklarını savunmaktan vazgeçemeyecek köylü aydın yetiştirmek olmuştur.⁶ Köylerin süratle kalkınması, köylülerin eğitilmesi, üretim kabiliyetlerinin artırılması, bilinçli tüketicisi haline gelmesi amaçlanmıştır.⁷ Köy Enstitülerinden mezun olanların, bu okullar ve bölge okulları için müfettiş yetiştirmek ve enstitülere rehberlik yapmalarını sağlamak amacıyla Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde 'Yüksek Köy Enstitüsü' kurulmuştur. Köy Enstitülerinin resmi ilk programı 1943'te yapılmıştır. Bu program, İlkokuldan sonra 5 yıl öğretim yapılmakta ve buna ilaveten 114 hafta kültür dersleri, 58 hafta ziraat ders çalışmaları ve 52 hafta da teknik ders çalışmaları şeklinde planlanmıştır. Kültür dersleri kapsamında; Türkçe, Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi, Matematik, Fizik, Kimya, Tabiat ve Okul sağlığı, Yabancı Dil, El Yazısı, Resim-İş, Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar, Müzik, Askerlik, Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı ve Öğretmenlik Bilgisi yer almış; Ziraat Dersleri kapsamında Tarla Ziraatı, Bahçe Ziraatı (Fidancılık, Meyvecilik, Sebzeçilik, Bağcılık), Sanayi Bitkileri Ziraatı, Zootehni, Kümes Hayvanları Bilgisi, Arıcılık ve İpek Böcekçiliği, Balıkçılık ve Su Ürünleri ve Ziraat Sanatları; Teknik Dersler kapsamında ise Köy Demirciliği, Köy Dülgerliği, Köy Yapıcılığı (Tuğlacılık, Kızlar için Köy ve El Sanatları (Biçki, Dikiş, Nakış, Örgü, Dokumacılık, Taşçılık, Kürekçilik, Sıvacılık, Betonculuk) dersleri verilmiştir.⁸

Köy Enstitülerinde tüm olumlu gayretlere rağmen eğitim, öğretim ve köy okullarının yaptırılması esnasında karşılaşılan güçlükler enstitülere karşı eleştirilere yol açmıştır. Enstitülere sadece köy çocuklarının alınması köylü-kentli ayırımı doğurmuştur. Bu durum halkçılık ilkesi ile doğrudan ilgili olduğundan olumsuz sonuçlar doğurmuştur. Öğrencilerin okul yapımında, temizlik ve bakımlarda çalıştırılmaları, sol eğilimi öne çıkarmıştır. Bu durum eğitimin milliyetçilik ilkesiyle çelişmiştir. Enstitüler, din dersinin olmayışı, kız-erkeğin birlikte okuması ayrımcılık ve gayri ahlaki iddialarla eleştirilmiştir.⁹ Uygulanan karma eğitim, öğrencileri okutmada köylülere yüklenen yükümlülüklerin yanı sıra İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı ekonomik, sosyal ve siyasi ortam da enstitülere yönelik eleştirilerin artmasında etkili olmuştur. 1947'de Köy Enstitülerinin işleyişinin önü tıkanmaya başlamıştır. Köy okullarının öğretmen, sağlık memuru ve ebe evlerinin yapımı devlet tarafından üstlenilmesine ka-

5 İsmail Hakkı Tonguç, *Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları (1935-1946)*, Yay. Haz. Engin Tonguç, (İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1976), 107.

6 Engin Tonguç, *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, (İstanbul: Ant Yayınları, 1970), 56.

7 Abdullah Elmas, *Köyü Canlandırma Hareketi Olarak Köy Enstitüleri*, (Ankara: İKSAD Publishing House, 2020), 16.

8 Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, 394.

9 Nihan Yıldız, Osman Akandere, "Köy Enstitülerinin İdeolojik Yapısı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 17, sy. 35 (2017): 309-310.

rar verilmiş, enstitülere verilen tüm demirbaşlar ve donanım araçları geri alınmıştır. Buna ilaveten Ankara'daki Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü ile tüm eğitim kursları kapatılmıştır. Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer, enstitüleri kuruluşunda ön-görülen sistemin dışına taşımış ve muhalefet partisi Demokrat Partinin de desteğiyle enstitülerin kapatılmasına giden yolu açmıştır.¹⁰ 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi Köy Enstitülerinin kapatılmasına giden süreci hızlandırılmıştır. Demokrat Parti döneminde hemen her alanda hissedilen ABD etkisi¹¹ ve bunun sonucunda artan komünizm söylemleri büyük tartışmaları beraberinde getirmiştir.¹² İlk kabinenin Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapan Tevfik İleri döneminde 24 Ocak 1954 gün 6243 sayılı kanunla Köy Enstitüleri Öğretmen Okulları'na dönüştürülmüştür.¹³

Pakize Türkoğlu Kimdir?

Pakize Türkoğlu 1927'de Antalya'nın Gazipaşa¹⁴ ilçesinde Göksenir yaylasında doğmuş olup Köyü olan Çile'de okul olmadığı için 1933'te Gazipaşa'da İlkokula başlamış, 1938'de İlkokulu Alanya'da Hayate Hanım İlkokulunu tamamlamıştır. 1944'te Aksu Köy Enstitüsü'nü, 1947'de Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün Yüksek Bölümünü bitirmiştir. İlk görevi Antalya Merkez Kemer Bölgesi Gezici Başöğretmenliği olmuştur. 1962'de Çapa Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümünü tamamlamış ve ilk, orta ve yükseköğrenim kurumlarında öğretmen ve yönetici olarak çalışmıştır. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi'nin Eğitim Bilimleri bölümünden 1985'te emekli olduktan sonra çeşitli özel okullarda eğitim danışmanı ve rehberlik uzmanı olarak çalışmıştır. Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) kuruluşundan kapanışına dek üyeliğini yapmış ve bir dönem yönetim kurulu üyeliğinde de bulunmuştur. Tamamı İş Bankası

10 Necdet Aysal, "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 9, sy. 35 (2005): 280.

11 Zafer Tangülü, "Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960)", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 10, sy. 2 (2012): 391.

12 Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB), İkinci Dünya Savaşı döneminde Türkiye'den boğazlarda üs ve Doğu Anadolu bölgesinden toprak talep etmesi Türk kamuoyunda ciddi bir Sovyet tehlikesi doğurmuştur. Türkiye bunun karşısında SSCB karşısında ABD'ye yaklaşma çabası içerisine girmiş ve ABD'nin dikkatini çekebilmek amacıyla resmi çevreler ve kamuoyunda "Komünizm tehlikesi" gündeme getirilmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'de sol düşünceyle bağlantılı olduğu düşünülen Hasan Ali Yücel ve Köy Enstitüleri başta olmak üzere bazı kişi ve kurumlar hedef tahtasına konulmuştur. Mithat K. Vural, "II. Dünya Savaşı Sonrası Anti-Komünist Siyasal İklimin Köy Enstitüleri'nin Kapatılmasına Etkisi", *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 10 (2014): 167.

13 Necdet Aysal, "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 9, sy. 35 (2005): 280-281.

14 Gazipaşa, Antalya ilinin 180 km doğusunda yer alan son ilçesidir. Batısında Alanya, doğusunda ise Mersin'in Anamur ilçesi bulunmaktadır. <http://www.gazipasa.gov.tr/genel-bilgiler>

Yayınlarından olmak üzere *Kızlar da Yanmaz*,¹⁵ *Kimseli Kimsesiz*,¹⁶ *Kısa Süren Hasat*¹⁷ ve *Tonguç ve Enstitüleri*¹⁸ eserlerine sahip olan Pakize Türkoğlu, Türkiye İş Bankası tarafından verilen “Toplum ve İnsan Bilimleri” Büyük Ödülünü kazanmıştır.¹⁹

Söyleşi

Muhammet Demir- Öncelikle görüşme²⁰ teklifimi kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. (EK-1) Başlayalım isterseniz. Kendinizi biraz anlatır mısınız?

Pakize Türkoğlu- Şimdi o bizim yukarıdaki dağ köylerinden Gazipaşa’ya okumaya geldim. İlkokula başladım. Yedi Yaşında. İlkokul üçe kadar burada okudum. Sonra Babam zaten Alanya’da memurdu. Daha doğrusu benim Alanya’da okumam için köylülüğü bırakıp memur oldu ama biz yine köyde yaşıyorduk. Buradan Alanya’ya giderken sabahtan akşama kadar atla eşekle varılmıyor. Adeta özellikle bir çocuk falan olduğu zaman daha ağır gidiyor herhalde. Biz Mahmutlar’da yatıyorduk gece. Bir ağaç vardı çınar ağacı mı ya da ne ağacıysa? Orada gece kalıyoruz. Sabahleyin Alanya’ya gidiyoruz. Ya da gelirken Akşamüstü eşeklere binip Mahmutlara geliyoruz. Yine o ağacın altında kalıyoruz. Sabahleyin Gazipaşa’ya doğru yola çıkıyoruz.

Muhammet Demir-Ağaç yolun kenarında mıydı?

15 Pakize Türkoğlu, *Kızlar da yanmaz* adlı eserinde kendi çocukluğundan hareketle bir köy çocuğunun gözünden Cumhuriyet’in ilk yıllarını ve genç Türkiye’nin eğitime verdiği önemi anlatmasının yanı sıra temel eğitimin bir devlet hizmeti olarak her köye götürülmesi gerekliliğinin önemini anlatmıştır. Bkz. Pakize Türkoğlu, *Kızlar da Yanmaz*, 4. Basım, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019)

16 Pakize Türkoğlu, *Kimseli Kimsesiz* adlı eserinde yetiştirme yurdunda görev yaptığı dönemdeki yaşadıklarını ele almıştır. Türkoğlu, anıların yanı sıra dönemin eğitim politikalarını, öğretim yöntemlerini, müfredatı da ele almıştır. Bkz. Pakize Türkoğlu, *Kimseli Kimsesiz*, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017)

17 Pakize Türkoğlu, *Kısa Süren Hasat* adlı eserinde Köy Enstitüsünde öğrenci olarak Aksu Köy Enstitüsü ve Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü yıllarını konu edinmiştir. Bkz. Pakize Türkoğlu, *Kısa Süren Hasat*, 4. Basım, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020)

18 Pakize Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri* adlı eserinde Köy Enstitülerinin kurucusu, hazırlayıcısı, yöneticisi ve yönlendirici olarak gördüğü İsmail Hakkı Tonguç’un eğitim hayatını, genç Cumhuriyet’in eğitim politikalarını, Köy Enstitülerinin teorik ve pratik alanlarını ile içerik yapısını ve Köy Enstitülerinin kapatılmasına kadar geçen süreçte yaşananları ve sonrasında kalan izleri çeşitli boylardan ele almıştır. Bkz. Pakize Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, 8. Basım, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020)

19 <https://www.iskulturlar.com.tr/yazarlar/pakize-turkoglu>

20 Bu görüşmenin gerçekleşmesinde katkıları bulunan Gazipaşa Cumhuriyet Mahallesi ve Pazarcı eski muhtarı Sayın Celalettin Özgenç ve değerli eşi Zuhal Özgenç ile arkadaşım Huriye Akyürek’e teşekkürü bir borç bilirim.

Pakize Türkoğlu-Onu hatırlamıyorum ama boş yerler var o zaman evler dağa yakındı. Oralar bomboştu sahile yakın hiç ev yoktu yani. Herhalde yoktu. Sonra ben Alanya’da dördüncü ve beşinci sınıfı okumaya başladım. İki arkadaşımız vardı. Biri Kestel’den biri Mahmutlardan. Hangisi önce?

Muhammet Demir-Buradan giderken önce Mahmutlar sonra Kestel...

Pakize Türkoğlu-Şimdi onlar yürüyerek gelirlerdi. Belki eşekle geliyorlardı. Eşeklerini bir yere bağlıyorlardı. Yağmurlu havalarda yetişemiyorlardı. Şimdi tam derse başlardık. Zil-Kapı çalardı. Öğrenciler gülmüşlerdi. “Öğretmenim Mahmutlarlı çocuklar geldiler” derlerdi. Ben üzülürdüm. Ben hiç gülmezdim. Çünkü ben de taaa o yollardan geliyorum. Çocuklar gelirlerdi içeriye. Tüm her tarafları ıslak olurdu. Bir gün öğretmen ceketlerini çıkarttı. Ayakta durdurttu. Dedi ki “Bir ayaklarını kaldıracaksınız. Cezalısınız” dedi. Şimdi ben o zaman çok üzülürdüm. Öğretmene kızdım. Ayaklarının birini kaldırdılar. Sonra “İndirin” dedi. “Ötekileri kaldırın” filan dedi. Çok üzülürdüm yani. Öğretmeni severdim. Meğer Öğretmen onları ayakları kurusun diye yapmış. Yani pantolonları falan kurusun diye. Ondan sonra çocuklar hiç kızmıyorlardı Öğretmene. Hemen kaldırıyorlardı filan. Zor şartlar vardı Mahmutlar o zaman öyle bir yerdi.²¹ Sonra o Arkadaşımı ben aradım bir kere. İki kişiydi. Birini buldular biraz yani eğer doğruysa hacca gitmiş, hacdan dönmüş işte arsaları filan varmış. Korkunç zengin bir adam olmuş ama kim olduğunu görüşemedik.

Muhammet Demir-İsmi falan hatırlıyor musunuz?

Pakize Türkoğlu-Şimdi unuttum o zaman hatırlıyordum. Yani şeyde bu Alanya’yı sorduğun zaman da hatırlıyordum ama şimdi unuttum ne yazık ki. Mahmutlar böyle benim Mahmutlar şeyi. Evet. Buyrun.

Muhammet Demir-Öncelikle kendinizi bir tanıtsanız bana. Biraz hızlı bir giriş oldu. İsminiz, soy isminiz, doğum tarihiniz, doğum yeriniz... (Pakize Hanım sözümü kesti.)

Pakize Türkoğlu-Şimdi anti parantez bir şey söyleyeceğim. Bu yanlış bir şey. Ben kendimi tanıtmadan önce sizin beni tanımış olmanız gerekiyor. Adımı filan. Ben insan adını söylemesi filan çok şey oluyor yani. Evet. Soruyu oraya yazarsınız.

Muhammet Demir-Ses kayıtlarında olsun diye hani. Bilerek şey yapıyorum.

Pakize Türkoğlu-Evet evet. Yani ben hayır. Sizin için değil. Bütün bu röportajları yapanları, onları yanlış buluyorum. Yani bir insan ben filan kişiyim diye anlatmaya başlamaz.

21 Pakize Türkoğlu, bu olayı *Kızlar da Yanmaz* adlı eserinde anlatmıştır. Eserde bahsi geçen çocuklar Mahmutlarlı değil, Kestelli olarak nitelendirilmiştir. Bkz. Türkoğlu, *Kızlar da Yanmaz*, 402-404.

Muhammet Demir-Ben sizi aslında şey yaptım önceden araştırdım da. Kayıt altında olsun diye hani sormuş oluyorum. Buradan hangi okuldan? Buradan mezun değilsiniz sanırım?

Pakize Türkoğlu-Ben işte Gazipaşa İlkokulunda üçüncü sınıfa kadar okudum. Herhalde daha bilgili daha kültürlü olmam için. Öyle derdi dayım. Daha kültürlü olmak için derdi. Beni Alanya'ya götürdüler. Bir de şimdi ben başka ailelerin yanında kalarak okuyordum. Böyle Alanya'da. Alanya'ya göçtük benim okumam için. Yani işte anam, kardeşlerim göçtük. İki yıl göçtük oraya. Orada ilkokulu bitirdim. Yani burada(-Gazipaşa) başladım, Alanya'da bitirdim. Hayate Hanım İlkokulunda.

Muhammet Demir-Hayate Hanım. Merkezde...

Pakize Türkoğlu-Evet.

Muhammet Demir-Hiç gittiniz mi oraya yakın zamanda?

Pakize Türkoğlu-Bu senelerde gitmedim ama ben Alanya'da kız kardeşim var oraya her zaman giderim, giderdim yani ama bu senelerde pek gitmedim.

Muhammet Demir-Aslında bir gitseniz şöyle eski anılar böyle gözünüzde bi... (Sözüm kesildi.)

Pakize Türkoğlu-Hayır gelmiyor. Çünkü Alanya çok berbat bir yer olmuş. Kayda geçsin istiyorsanız bu geçmelidir kayda. Çünkü benim zamanımdaki Alanya'yı bir şey vardır. Gazeteci Falih Rıfki Atay, Alanya'yı görmemeli diye yazmıştır. Pardon. Alanya'yı görmeden ölmemeli. Şimdi ben Alanya'ya gittiğim zaman hiçbir zaman o eski anılarımın canlanmasını yani tabi hatırlıyorum her şeyi de. Apayrı bir şey yani. Hiç bugünkü Alanya'yla o günkü Alanya'nın... Mesela Hayate Hanım. Adlar bile değişmiş. Mesela mahalle adları bile değişmiş. Her şeyi değişmiş. son derece yanlış. Batıda Avrupa'da dünyada hiç böyle çarpık değişim hem sosyal bakımdan değişim hem maddi bakımdan yani değişim olmamıştır.

Muhammet Demir-Aslında bugün Türkiye'nin birçok yerinde bu değişimi yaşıyoruz aslında.

Pakize Türkoğlu-Evet. Buradan bile başlıyor.

Muhammet Demir-Bir de belli oluyor çevremizden.

Pakize Türkoğlu-Bu bizim elimizde tabi de. Biz vatandaşlar. Yönetim politikaları ile ilgili bir şey bu. Alanya öyle kalsaydı. Mesela turizm diyorlar. Turizm aslında eski Alanya olsaydı orası turizm patlaması yaşardı. Çünkü önünde yemyeşil bir portakal bahçesi. Turuncu, yeşil birarada. Kocaman bir beyaz ev. En yoksulların bile orta halli bir evi vardı Alanya'da. O çok güzeldi. Yani tek ev. Öyle şey konaklar vardı. Evet konak. Ağaların konakları da olabilir. Niye olmasın. Adam yani. Şeyler öteki evlere

onların bir zararları yoktu. Bugün mesela şeylerin o portakal bahçeleri hep apartman olmuş ve Alanya'da geçen sene birisi söylemişti 8-10 bin boş ev varmış. Var mı öyle?

Muhammet Demir-Daha fazla. Çok daha fazla...

Pakize Türkoğlu-Bu son derece bir yapı politikası, son derece bir şehirleşme politikası. Şimdi böyle yerlere bir mimar, ünlü bir mimar öldü geçenlerde. Diyor ki "Büyükşehirler çöplüktür" diyor. Şimdi hangi şehir böyle küçük şehirler, ilçeler buna yöneliyorsa yanlış yapıyor demektir yani.

Muhammet Demir-Haklısınız.

Pakize Türkoğlu-Evet. Alanya öyle.

Muhammet Demir-Maalesef. 12-15 katlı binalar. Hepsisi boş. Özellikle Mahmutlar. Mahmutlar Alanya'dan daha kötü halde.

Pakize Türkoğlu-Tabi Mahmutlar her gidişimde. Hatta Alanya'ya gitmeme nedenim. İşte ne kadar yakın değil mi? Gitmeme nedenim biraz beni yani gönderecek duygular olmuyor Alanya'ya. Yani bizim eski hiçbir mahalleyi bulamıyorum zaten. Eski yaşadığım yerleri arasam şimdi yani görmüyor ama bulurum yani, bilirim. Yani zihinsel şeylerim çok yerinde ama yani korkunç bir değişim böyle olmaz. Evet.

Muhammet Demir-O binalar insanların komşuluk duygularını da öldürüyor.

Pakize Türkoğlu-Tabi tabi tabi. Benim bir kitabım var işte "Kızlar da yanmaz" diye. Onu okudunuz mu acaba? "Kızlar da yanmaz" diye bir kitabım var benim. O Mahmutlar hikayesi bile var. "Kızlar da yanmaz" ben de olsa veririm ama İş Bankası Yayınlarından benim bütün kitaplarım. 4-5 kitabım var zaten. İş Bankası Yayınlarından o kitap benim çocukluğumu anlatıyor. Kitabın yarısında Gazipaşa, yarısında Alanya var. Mahalleleri, insanları, yapıları, yani hepsi var Alanya'nın. Şimdi o Alanya ne kadar güzel bir Alanya. Yani. Mahmutlar.

Muhammet Demir-Siz de bilirsiniz 1932-1951 yılları arasında Halkevleri var. Halkevlerinin çıkardığı bir dergi var. Antalya'da. "Türk Akdeniz" Halkevi dergisi.²² Benim lisans bitirme tezim halkevi dergisiydi. Yani o dergiyi inceledim ben. Alanya imgesini çıkardım. Geçen Ay Alanya'da sempozyum vardı. Bildiri sunmuştum orada. Dergiye göre Alanya... o kadar güzel ki anlatımları, yaşantıları...

Pakize Türkoğlu-O dergide benim yazım var. Şöyle. Alanya 5. Sınıfta Atatürk ile ilgili bir kompozisyon yazdırdılar. Antalya'dan bir müfettiş geldi. Dedi ki derste ya-

²² Antalya Halkevi'nin faaliyetlerini duyurma amacıyla çıkarılan Türk Akdeniz Dergisi, İlk sayısını Şubat 1937'de, son sayısını ise 1944'te yayımlamış ve toplamda 34 sayı olarak yayımlanmıştır. Dergi içeriğinde Halkevi faaliyetlerinin yanı sıra Antalya'yı ve ilçelerini sosyal, kültürel, ekonomik, yönlerden ele almıştır. Recep Arslan, "Antalya Halkevi Dergisi (Türk Akdeniz), *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 5, sy. 6 (2018): 280-281.

zacaksınız. O kadar. Hiç başka şeyi yok. Atatürk ile ilgili bir kompozisyon olacak ve hızla yazacaksınız dedi. Çünkü 45 dakikada yani acaba iki dersi mi birleştirdiler ne oldu bilmiyorum. Şimdi ben yazdım. Başlığını “Atatürk’ün iyilikleri” koydum. Çünkü köyde anneler, bizim kadınlar “Kemal’in iyilikleri” diye başlarındaki anlatmaya.²³ Ben de “Atatürk’ün iyilikleri” diye koydum.(EK-1) Bu yazılar meğer Halkevi dergisi açtırmış bu yarışmayı. Benim yazım Alanya birincisi olarak, o işte elmalı dokuz ilçesi vardı zaten Alanya’nın (Antalya’nın) bu dokuz ilçeden birer yazı seçilmiş. Benim yazım Alanya yazısı olarak girmiş ama başlığı değişmiş. Elmalı çocukla ikimizin başlığı değişmiş. Onun başlığı benimki... Editör hatası herhalde. Sonra görüştük. Sonra mesela benim Yüksekokulda benim sınıfımda olan, Köy Enstitülerinde benim sınıfımda olan bir Cahit vardı. Onunla biz yüksekokula da gittik. O da Akseki’den kazanmış. O dergiyi açtığınız için bunu söylüyorum. O dergide bizim yazılarımız çıktı ve onu bir kitapçık yaptılar sonra. Bize ödül verdiler. Para ödülü. 1 Lira.²⁴

Muhammet Demir- Ne güzel. O dergileri ben tekrar inceleyeyim. Çünkü Alanya ile ilgili olan kısmı inceledim. Hani isminizi daha önceden bilmediğim için...

Pakize Türkoğlu- Hayır, belki dergide yani. Halkevinde o sizin incelediğiniz materyaller arasında bu kitapçık var. Kesinlikle.

Muhammet Demir- Mutlaka vardır.

Pakize Türkoğlu-1937-1938 belki. 1937 yılında Antalya Halkevi’nin açtığı yarışma. Atatürk ile ilgili yarışma.

Muhammet Demir-Peki. Enstitüdeki eğitim öğretimimiz nasıldı Aksu’da?

Pakize Türkoğlu-Şimdi bunu artık yani anlatmıyoruz biliyor musunuz? Çünkü çok kitap 530 kitap yazılmış. Anlatmıyoruz derken onu söylüyorum. Çok makaleler, doktoralar bilmem neler...

Muhammet Demir-Evet çok çalışılmış bir konu.

Pakize Türkoğlu-E yani tabi ki. Çalışkanlık o sizin algıңызdaki, yani sizin duyduğunuz çalışmak iş yaptırmak falan. Çalışkanlık tabi ki iştir çalışkanlık ama illa duvar yapmak, bilmem ne yapmak falan değil. Kitap okumak da bir iştir. İşini yazı yazıyorum, okumak şey işidir yani. Edebiyatın işi okumaktır mesela, yazmaktır. İş dersleri

23 “...Yazımın başlığını Atatürk’ün iyilikleri koymuştum. Bu benim belki anamdan duyduğum ilk sözdü. Çünkü daha okula girmeden önce köyde kış gecelerinde çoğunlukla erkek ve kadınlar bizim evde ocağın kenarında oturup ederken durmadan konuşurlar, “Kemal’in iyilikleri” diye anlatırlardı... İşte o gün bize Atatürk yazısını yazdırmak isteyen müfettiş sözünü bitirince ben yazımın başlığını “Atatürk’ün iyilikleri” diye hemen attığımı, böyle şeyleri düşündüğümü anımsıyorum.” Bkz. Türkoğlu, *Kızlar da Yanmaz*, 440-442.

24 Pakize Türkoğlu, bu olayda anlattığı ödülü eserinde 50 kuruş olarak belirtmiştir. Bkz. Türkoğlu, *Kızlar da Yanmaz*, 442.

vardı Köy Enstitüsünde. Yani şöyle. Köy Enstitüleri çok programlıydı. Bu şu demek: bir genel eğitim programı öğrencileri yetiştirirken. Gerek köylü, şehirli hangi çocuklar olsun. Oranın ihtiyacı neyse program ona göre yapılır. Köy Enstitüleri de köylere yönelik bir programdı. Tabi köylerin ihtiyacı o sırada nedir?

Muhammet Demir- Tarım, Çiftçi...

Pakize Türkoğlu- Teknoloji, çiftçi, saban... Bakın şimdi mesela bir saban demiri kırılıyor, köylünün şu dağları görüyorsun. O dağın ardında kırıldığı zaman saban demiri onu yapacak bir kişi yok orada. Öteki köye gidiyor yaptırmak için. Bu, tabi büyük bir gerilik. İşte Köy Enstitüleri'nde bize bunları öğretiyorlardı. Şey diye gittiğimiz okullarda köylere gittiğimiz zaman öğrencilere öğretilim diye yani.

Muhammet Demir- Hemen hemen bir insanı her anlamda her çerçevede geliştirmeye çalışmak diyebilir miyiz buna?

Pakize Türkoğlu- Tabi. İş eğitimi Köy Enstitüleri'nde. Mesela bahçede tarım yaparken toplarken işte görenler "*Amele mi bunlar*" falan diyorlardı. Oysa biz öbür taraftan edebiyat kitapları okuyorduk. Şiirler yazıyorduk. Yani çok yönlüydü. Sanat kültürü daha yüksek bir okuldu bizimki. Mandolin çalıyorduk. Kitap okuyorduk. Daha okula gittiğimiz gün kitap okumaya başladık. Hemen kitaplık yapıldı barakalarda başlamıştık. Hatta şimdi bilgisayarda yazdığım yazı "*Eğitimin Kitap Okutma Görevi*" diye bir yazı. Böyle. Yani evet. Köy Enstitüleri iş eğitimi yapan okullardı ama sadece beceri kazandırmak falan değil. Başka eğitimler var mesela John Dewey'in eğitimi bilmem kimin eğitimi... Onlar el becerisi kazandırmak için eğitim. Onların memleketleri onu kavriyor. Endüstri toplumları o zaman. Paraları da öyle bir eğitime yetiyor. Biz de sadece el becerisi kazandırma eğitimi yapılırsa çok pahalı bir şey. Yani şu, şunu söyleyeyim. Mesela şeyi öğretmek, toprağı öğretmek için çocuğa sınıfta saksılar yapıyor, kuru fasulye ekiyor, işte ders araçları ona göre filan. Biz de toprağı öğretmek için fasulye tarlasına yapıyoruz.

Muhammet Demir- Direkt işin içinde.

Pakize Türkoğlu- Tabi biz fasulye dikiyoruz o kadar. Biz fasulye topluyoruz şey dikiyoruz, ekiyoruz, topluyoruz ve oradan gelen fasulye aynı zamanda okulun giderini karşılıyor. Yani bir kısmını. Şimdi bunlar üretici eğitim deniyor. Dünyanın hiçbir eğitiminde yok böyle bir şey. Belki bu zorunluluktan yani eğer biz de zengin bir endüstri ülkesi olsaydık öyle olurdu ama o sırada Köy Enstitülerinin açıldığı sırada yeni Cumhuriyet kurulduğu sırada. Bu günde öyle. Hiçbir zaman öyle fazla paralarla fazla eğitim yapabilecek durumda değiliz. Nitekim herkes bugün kendi çocuğı için evler alacak paralar yatırırlar.

Muhammet Demir- Çocuklar... Özel okullar, özel öğretmenler... Ben de bir Öğretmenim. Aktif olarak öğretmenlik de yapıyorum.

Pakize Türkoğlu- Siz oradan mı mezunsunuz?

Muhammet Demir- Ben Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden mezunum.

Pakize Türkoğlu- Haa. Evet

Muhammet Demir- Peki... Şey nasıldı? Enstitüde bir gün nasıl geçiyordu, bir gününüz? Hani bir öğrencinin günü nasıl geçebilir? Bir de şey yatılıydınız değil mi orada? Yatılı olarak...

Pakize Türkoğlu- Yatılı evet. Kız- Erkek beraber yatılı. Şimdi Köy Enstitülerini çok eleştirdiler. Mesela kız-erkek birlikte yatılı okumayı da eleştirdiler.²⁵ Oysa Türkiye'nin başka okullarında da kız-erkek yatılı okuyanlar vardı. Mesela Gazi eğitim de öyle bir okuldu. Köy Enstitülerini her yönüyle fazla eleştirmelerinin nedeni köylü çocuklarını, köylüyü küçümsemeleridir. Nüfusun %80'ini nüfusun %20'si küçümsüyor ve buna köylülerden de katılanlar oluyor. Bu tabii bugün daha başka toplumda. O zaman öyleydi. Yani zannediyorlar ki mesela ben Aksu'da okudum, yükseköğrenim gördüm. Mecliste bile eleştiriyorlardı.²⁶ Kız-erkek birlikte okumasın diye. Çünkü her milletvekilinin evinde en az, en az iki köylü kızı hizmetçiydi o yıllarda. Şimdi onlar köylü kızlar hizmetçiden başka bir şey olmaz zannediyorlar. Alanya'da da vardı ağaların evlerinde köylü kızları hizmetçiler. "Kabış" derlerdi Alanya'da hatta. Mahmutlarlı mesela kızlar Alanya'nın evlerine, Dereköyü kızları hep Alanya'nın evlerine hizmetçiliğe giderdi.

Muhammet Demir- Yukarıdakiler... Dağ kısmındaki yani...

Pakize Türkoğlu- Evet. Evet. Mahmutlar da o zaman yoksuldu. Yörük'tüler yani bazıları. Şimdi tabii toplumda köylü çocuklarının okuması bir şey. Çift kim sürecek? Hiç düşünemiyorlar yani. Okumuş bir kişi de bir çiftçi olabilir. Kim çoban olacak diğer taraftan? Okumuş bir kişi de çoban olacak, olabilir. Bunu düşünmüyorlardı. Olabilirdir. Nitekim geçen gün televizyonda bir şey gördüm. Bir kalantör bir adam kravatlı falan çok şık bir adam. Televizyoncu kız ona şey sordu "Mesleğiniz" dedi. "Çoban" dedi adam. Şaşırıldı "Olamaz" dedi "Doğru mu söylüyorsunuz?" dedi. "Evet" dedi yani.

25 İsmail Hakkı Tonguç Karma eğitim konusunda şunları söylemiştir: "... Kurumlarımızdaki kız öğrenci işi pek çok emeğimizi harcamamız gereken çok ciddi, önemli bir davadır. Kızları bir yana, erkekleri bir yana ayırarak kurumu kafes haline getirmek asla doğru değildir." Türkiye'nin ve 'Doğulu bir devletin' tarihinde ilk defa köylü kız-erkek öğrenciler yatılı bir kurumun çatısı altında bir arada eğitim görmeye başladı. Hem ülkemizde hem de batıda kız-erkek ayrı yatılı kurumlar olduğandı ama köylü çocukları için yatılı kurumların yapılması olağanüstü bir yenilikti. Anayasada yer alan temel eğitim zorunluluğunu yerine getirmek ve köyleri canlandırmak için köy kızlarına ileri eğitimin kapısı açılmıştır. Pakize Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, 8. Basım, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 343-352.

26 "...Kimi milletvekilleri bu düzenlemeye karşı çıkarak 'Sakıncalıdır' diyorlardı." Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, 345.

Muhammet Demir- Okumuş insan yapamaz mı?

Pakize Türkoğlu- “Benim sürülerim var” dedi. “Okumuşum ama” dedi yani “böyle yapıyorum başında kendim varım” dedi. Böyle. Bir gününüz diye sormuştunuz...

Muhammet Demir- Evet... Birlikte... Kız-erkek birlikte kalıyordu. Çok eleştirildi. Bu durum dediğiniz gibi hala da eleştiriliyor.

Pakize Türkoğlu- Hala eleştiriliyor. Evet. Gericiler eleştiriyorlar. Din gericileri ve gelenek gericileri var şimdi. Ben gelenekçi bir insanım. Yani işte buradan çıkmışım ve üstelik benim ailem, buranın köylerini bilmiyorum biliyor musunuz? Benim ailem buranın dört beş köyünde kökleri olan bir din kökenli aileden geliyorum. Küçükken soyadım o zaman Evliyazade deniyordu. Okula Evliyazade kızlık soyadıyla kaydediliyordum. Çünkü bizim dedemiz, babamız bayağı hani üçüncü dördüncü kuşak yani biz beşinci kuşak oluyoruz. Dedemiz İstanbul’dan gelmiş Bağdatlı bir padişahın danışmanı olan hocaymış. Biz tabi... Din kökenli aileler öyle oluyor. Ailecek kuşaktan kuşağa din eğitimi görmüş gibi geçiyor davranışlar şeyler, her şey geçiyor. Benim babam üstelik imam hatip okumuş Osmanlı döneminde. Sonra da Rüştiye’de okumuş ve beni gönderdi Köy Enstitülerine. Burada çok benim sınıf arkadaşlarım Alanya’da zengin Azakların falan kızları hiç birisi okumadı. Okula gitmediler.

Muhammet Demir- Azakoğulları dediğiniz aile değil mi?

Pakize Türkoğlu- Tabi. Benim çağdaşım olanlar hiçbiri okumadılar. Ben okul yoktu. Yüksek Köy Enstitüsünü bitirip Alanya’ya geldiğim zaman onlar hayıflanıyorlardı. Çok üzülüyorlardı. Çok zenginlerdi. Okumak... çok başka bir şey tabi. Şimdi Köy Enstitülerine gelince... Köy Enstitülerinin programı çok zengindi. Yani hayat programlanmış gibiydi orada. Yani sizin öteki okullardaki gibi hani bu şey gibi boş saatimiz var, öğretmen gelmedi, kantine gidelim, işte bilmem lak lak yapalım, işte bilmem şunu yapalım, falan filan... Zaman yoktu böyle bir şeye. Orada bizi meşgul eden programda sıkıcı değildi. Şöyleydi; Sabah kalkınca temizlik kahvaltı filan. Kahvaltı yaptığımız yemekhaneler vardı. Kız-erkek ayrı binalarda, ayrı binalarda ayrı şeylerde kalıyorduk. Kahvaltıdan sonra ilk şey olarak “Ulusal oyunlar” bakin “Ulusal oyunlar”... Müzikli. Bin kişi ulusal oyunları oynuyordu bahçede. Bahçe yoksa salonda. Bin kişi...²⁷

Muhammet Demir- Toplamda okul mevcudu ne kadardı peki?

27 “...Enstitü bölgesi içindeki köylerde yaşamakta olan ulusal oyunları öğrenciler iyice öğrendikten sonra öteki enstitülerle iletişim yoluyla, orada oynanmakta olan oyunların öğretilmesi de sağlanacaktır. Böylece ulusal oyunların öğretmen adayları aracılığıyla tüm köylere girmesine çalışılacaktır.” Bkz. Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, 345. Enstitülerin eğlence günleri şenlik havasında geçer, ulusal oyunlar bugünlerde sergilenirdi. Bu oyunlar müzikli olarak oynanmıştır. Pakize Türkoğlu, “Köy Enstitülerinin Eğitim Kültürüne Getirdiği Demokratik Değerler ve Eleştiri Günleri”, *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 10. (2014): 121.

Pakize Türkoğlu- İşte en çok 1000 idi. 1000'den daha çok... Hasanoğlan da bizim yüksek bölümde olduğu için orası 1200 falandı ama. Köy Enstitüleri 800, 700, 600... tabi ilk kurulduğu zaman 100 kişilik falandı. Her sene arttı öğrenciler genellikle 7000 pardon 700 falandı.

Muhammet Demir- Peki siz bu halk oyunlarında buldunuz mu?

Pakize Türkoğlu- Tabi ki buldum.

Muhammet Demir- Zeybek, horon, halay...

Pakize Türkoğlu- Tabi ki, tabi ki, tabi ki. Çok güzeldi. Şimdi mesela çıkıyorlar televizyonlarda göbek atıyorlar kadınlar bile. Yani ben bakmıyorum böyle irkiliyorum. Çünkü hem bizim şeylerimize uymuyor, yani ruhsal psikolojik şeylerimize... Yani bir kadının böyle göbek atması çok hoş gelmiyor. Ben açıkçası bakmıyorum. Bunlar böyle kılık kıyafetler acayip oluyor. Asıl yasaklanacak olanlar bunlar. Asıl yasaklanacak olan meyhane şarkıları, sarhoşluk şarkıları. Şimdi bu bizim Köy Enstitülerinde oynadığımız ulusal oyunlar, Türkiye'nin mesela toplumumuzun taaaa kökleri Orta Asya'dan beri gelen davranış biçimleri, raks şeyler bimm neler, Egedeki zeybekler, işte Karadeniz'deki horonlar, Doğu Anadolu'daki şeyler, Orta Anadolu'nun... Konyalı diye bir oyun var mesela. Siz Konya'da yaşadığınız için söylüyorum. Konyalı mesela cıvık bir oyun gibidir şeyde. Şimdi öyle oynuyorlar. Bizim dönemimizde o Konyalı'yı armonize etti Öğretmen. Hem davranışlar olarak o oyunlardan birisi oldu Konyalı. İşte bu bir kültürel şeydir. Kültürde de ulusal kültür de evrensele ulaşacak davranışlara yönelterek bir sanat yaratma olayıdır.

Muhammet Demir- Sizin bu anlattıklarınızı birleştirdiğimde bu siyasi ideoloji olarak bir bakış açısı var ya Köy Enstitülerine karşı. Bunu tamamen eriten bir yapı var. Aslında ulusalcı bir okul...

Pakize Türkoğlu- Tabi ki ulusalcı Köy Enstitüleri yani.²⁸ Daha önce siz onları bilmezsiniz. Ben ilkokulda okurken rontlar vardı. Yunanistan, Avrupa'da rontlar işte. İşte hatta sözleri bile değişti. Danseki, danseki, slolow... işte bilmem ne acayip. Oradan çeviri yapılmış O rontlar kalktı Köy Enstitüleri'nde. Atatürk de zaten bunun farkına varmıştı batı örneği diye. Batıdaki öyle acayip şeyler, davranışlar. Mesela biz dans etmezdik hiç. Çünkü dans bizim kültürümüzün oyunu değildi. Yani ama biz ulusal oyunlarımızı, kendi ulusal oyunlarımızı kız-erkek böyle hiç cıvıtmadan onu da söyleyeyim. Yani biz de öyle kalkıp gülüşmek bilmem ne olarak yapılmazdı. Bir ders gibi. Ders olarak yapıldı ve tabi bu ne yapıyor genç insanları, genç erkekleri, genç kızları cinselliğin ikelliğinden uzaklaştırarak insan kardeşliği, insan duygusu, insan zengin-

28 Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler siyasal yapıyı, Atatürk milliyetçiliği doğrultusunda değişen düzenle uyum içinde değerlendirmişlerdir. Yıldız, Akandere, "Köy Enstitülerinin İdeolojik Yapısı", 285.

liği aşılayarak, insan ruhunu zenginleştiriyor. Yani bir de beden hareketleri, ritmik jimnastik yerine bunlar yaptırılıyordu ve doğunun ritmi batıya, batının ritmi doğuya, kuzeyin şeyleri, Akdeniz'in Ege'nin zeybekleri herkes öğrenmiş oluyordu her şeyi. Bunlar ders olarak yapılıyordu. Sonra şeyden sonra, bu sabah jimnastiği yerine olan müzikli oyundan sonra dağılıyor herkes. Herkes kendi işini biliyor. Bir grup tarlaya gidiyor, bir sınıf veya işte hangi yerde işi olan varsa. Her şey programlanmıştı. Bir grup matematik dersine giriyor, bir grup tarih dersine giriyor. Öteki grup falan derken çeşitli işlere dağılıyor. Öğle yemeğinden sonra bakın şimdi siz bir gün nasıl geçiyor dediniz ya? Hala kendi kendinize şey yapacağınız zaman yok. Teneffüs zili çalmazdı orada. Teneffüs diye bir zil çalmazdı. Oradan çıkıp oraya gittiğin için. Yani aynı yerde durmuyor öğrenciler. Bu çalışmadan öteki çalışmaya... Koca 600 dönümlük bir yerleşke Köy Enstitüleri²⁹, bir okul değil.

Muhammet Demir- Küçük bir köy gibi yani.

Pakize Türkoğlu- Küçük köy gibi. Zamanın nasıl geçtiğini bilmiyorsun. Matematik dersinden çıkıp şeye gidiyorsun mesela neydi o... teknoloji, teknik eğitim marangozluk atölyesine gidiyorsun mesela.

Muhammet Demir- Bir sonraki sorum aslında oydu ama bir soruda hepsini toplamış olduk. Peki, bu şekilde teknik eğitimin içinde bulundunuz mu? Marangozluk gibi ya da mesela Aksu'da fotoğraflar gördüm. Size onları göstereceğim ben. Dikiş nakış gibi...

Pakize Türkoğlu- Tabi ki o fotoğraflarda ben varım mutlaka. İlk öğrencilerden olduğum için. Şimdi teknik eğitim neden var Köy Enstitüleri'nde onu söyleyeyim. Çünkü söyleniyor ya köylü çocukları köylü halk, hani sadece hizmetçi olsun. Sizin özellikle duymanızı istiyorum. Şimdi Köy Enstitüleri'nde niçin kızlarla erkekler birlikte okuyor diye kıyameti kopardılar. Bu kıyamet koparanların başında zenginler geliyordu. Çünkü her zengin evinde 2-3 tane köylü çocuğu yani kızı, ufacak kızlar hizmetçiydi. Milletvekillerinin evlerinde de öyleydi. Kıyamet koparan onlardı. Onlar hizmetçisiz kalacak kendileri diye. Yani hizmet eden bir kişi olabilir mutlaka ama o aylıklı işte bilmem ne falan yani onlar ömür boyu köylü çocukları böyle kızları. Onun için kıyameti kopardılar kız-erkek beraber okuyor falan diye. Şimdi onu özellikle anti-parantez söyledim. Sizin sorduğunuz soru neydi?

Muhammet Demir- Teknik eğitimin içinde hiç bulundunuz mu?

29 Enstitülerin kurulmasında; kırsal nitelikli bölgede yer almak, ulaşım ağlarının yakınında bulunmak, su kaynağına yakınlık, ekim dikime uygun ve elverişli hale getirilmeye müsait kamu arazisine sahip olmak gibi kistaslar geçerli olmuştur. Her enstitü için ortalama 350 hektarlık alan ayrılması öngörülmüş, il ve ilçe merkezlerine yakınlık dikkate alınarak planlama yapılmıştır. Bu doğrultuda enstitü arazilerinin ortalama büyüklüğü 460 hektardır. Gül Şimşek, Cansın Mercanoğlu, "Bir "Planlama Örneği" Olarak Köy Enstitüleri Deneyimi", *Planlama Dergisi* 28, sy. 3 (2018): 270.

Pakize Türkoğlu- Teknik eğitim niçin var? Teknik eğitim³⁰ işte köylü çocukları da köy traktör götürülecek. O gün yoksa yarın götürülecek. Saban demiriyle çift sürme bitirilecek. İşte o köye tekerlek gidecek. Bunun için bize teknik eğitim öğretiyorlardı. Biz de dikeş makinesi kullanıyorduk. Ben çok iyi direksiyon kullanıyordum okuldayken. Evet kızlara da öğretildi düşünebiliyor musun? O zaman Türkiye’de bir kadın şey, araba kullanan kadın hiç yoktu, bir kişi bile yoktu. Sadece Ankara’da Von Popen’in, Alman Büyükelçisinin bir arabası varmış. Hatta biz kaçıyorduk direksiyon dersinden kızlar olarak. Müdür Bey kızdı dedi ki *“Hiç kimse yok, bir kadın yok araba kullanan. Siz kaçılıyorsunuz, biz bunu size öğretiyoruz!”* dedi. Biz de dedik ki ona *“Tabi efendim. Olmadığı için bizde. Biz köylüyüz. Ne yapacağız arabayı?”* falan dedik ama şunu yapacaktık aslında doğrusu buydu. Köylere tekerlek gidecek, yol gidecek... Bunların hazırlığıydı Köy Enstitüleri. Tonguç, yani Köy Enstitüleri’ni yönlendiren İsmail Hakkı Tonguç şunu söylüyor, bunları söyleyenlere karşı *“Evet. Motor, makine köy okullarının oyuncağı oluncaya kadar Köy Enstitüleri’nde teknik eğitime yer verilecektir.”* Bütün her şeyi özetliyor. Ne demek oyuncağı olmak? Köy okullarında çocuklara bisiklet öğretilecek, motor öğretilecek, işte ekim dikimde kullanılan biçme araçları öğretilecek falan. Biz daha Köy Enstitüsüne gittiğimiz zaman bir ay içerisinde bize bisiklet verildi. Gitti daha binalar yapılmamış falan barakalarda oturuyoruz. 6 tane bisiklet geldi. 60 kişiydik ilk giden öğrenciler. Birini bize verdiler 6 kız hemen öğrendik yani biz bisikleti. Erkeklerde hemen öğrendiler. Bisikletten başlıyor yani tekerlek olayı. Sonra şeyler yani sizin birinci sorunuza geliyorum. Nasıl geçiyordu diye. Öğleden sonra aynı dersler yapılıyor. Sonra ya sabah ya akşamüstü bir saat kesinlikle hiçbir engel olmadan okuma saati yapılıyor.

Muhammet Demir- Kitap okuma...

Pakize Türkoğlu- Kitap okuyor. Nerede okuyor? İsterse bulunduğu yer o günlerde ona göre kararlaştırılmıştır. Bulduğu yerlerde ya da kitaplıkta çok iyi olmadığı için herkesin grup odaları vardı. Grup odalarında okuyorlar ve öğretmenler de okuyor.³¹

30 İsmail Hakkı Tonguç *“...Motor ve makine kullanmayı köy okulunun oyuncağı yapmaktan başlayarak, Köy Enstitülerinde teknik eğitimin ilkelerini kökleştirmek gerekir...”* diyerek eğitimde tekniğin önemini açıkça ortaya koymuştur. Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, 236-237.

31 Okuma ve anadil eğitimi, öğretimin en temel araçlarından biri olmuştur. Okuma tekniğinin gelişmesi ve kazanılan okuma alışkanlığı öteki dersleri de iyileştirecektir. Enstitülerde verilen Türkçe derslerinin belli yöntemlerinden biri de metin okumadır. Buradaki amaç klasik okullarda olduğu gibi metni bölerek okuma ya da dil bilgisi ezberine yönelik değil, okuyup anlamaya, anlatmaya, incelemeye, düşünmeye ve konu hakkında tartışabilmeye yöneliktir. Serbest okuma saatleri, günlük programların dışındadır. Zamanı ve yeri her enstitünün kendi belirlediği saatlere göre yapılıyordu. Çoğunlukla akşamüstü çalışmalar sona erince okuma yapılırdı. Herkes istediği kitabı sessizce okuyabiliyordu ya da seçilen bir kitap topluca okunuyordu. Zorunlu saatlerde kitap okuma alışkanlığı kazanıldığı için öğrenci ve öğretmenler serbest zamanlarda da kitapları elinden düşürmüyorlardı. Tonguç, bunların denetiminde etkiliydi. Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, 266-267.

Şimdi bunu da şöyle yazıyor Tonguç “Şartlar ne olursa olsun, mevsim hangi mevsim bulunursa bulunsun. Öğrenciler her gün bir saat kitap okuyacaktır. Öğretmenler de yılda 24 kitap okuyacaklar. Yarısi mesleki kitap olacak yarısi istedikleri kitap olacak ve bu raporlanacak.”

Pakize Türkoğlu- Bu kitap okumadan sonra akşam yemeği oluyor tabi. Akşam yemeğinden sonra etüt. Bayağı ders çalışma yani her okulda olduğu gibi.

Muhammet Demir- Günün tekrarı gibi.

Pakize Türkoğlu- Evet.

Muhammet Demir- Peki yemekler nasıldı? Ne gibi yemekler çıkıyordu?

Pakize Türkoğlu-Yatılı okullarda yemekler aslında bütün evlerin yemeklerinden daha besleyicidir kimse bunu fark etmiyor. Yemekler... Devlet himayesinde olduğu-muz için. Devlet bizim babamızdan taahhütname alıyor. Çocukların okuyacaklar ama işte 20 yıl çalışacaklar diye. Sadece bizim Köy Enstitüleri için değil. Devletin okulunda beslenme yok. Beslenme standart şeyler var. Mesela doktor hanım hazırlardı, doktor, müdür, müdür yardımcılarını tabelayı. Doktor hanım her zaman et koydururdu. Biz köylü çocukları sığır eti yemeye alışkın değildik. Keçi eti isterdik. Ciğer veriyorlardı mesela yemezdik hiç. Doktor hanım bize derste anlatırdı. Sağlık bilgisi öğretmenimizdi zaten. Yani beslenme İkinci Dünya Savaşıydı o sırada.

Muhammet Demir- Tam zor dönem. Her anlamda.

Pakize Türkoğlu- Evet. Hatta hiç unutmuyorum Antalya’da bir kadın çocuğuna bakamadığı için intihar etmişti. Bizim öğrenci toplantılarında Müdür Bey’e bizim arkadaşlardan biri “Efendim. Ben bir şeyden utanıyorum. Biz buradayken, bolluk içindeyken Antalya’da bir kadın çocuğuna bakamadığı için intihar etti. On yardım edebiliriz?” dedi. Müdür Bey de “Tabi ki edebiliriz haberimiz olsaydı” dedi.³² Yani beslenme Köy Enstitüleri’nde bazı arkadaşların anılarında görüyorum. İşte “Aç kaldık, İkinci Dünya Savaşı falan” diyorlar. Olur mu hiç öyle şey? İkinci Dünya Savaşı... Vali mesela... Ekmek karneye bağlanmıştı o dönemde. Bize, işçilere çok ekmek veriliyordu. Bütün ya da yarım ekmek. Ötekilere ¼ ekmek işçilere yarım ekmek. Bize de yarım ekmek veriliyordu. Vali böyle bir formül uydurdu. Gayet Köy Enstitüleri’nin şeyi iyiydi beslenmesi.³³

32 Daha detaylı anlatım için bkz. Pakize Türkoğlu, *Kısa Süren Hasat*, 4. Basım (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 125.

33 Pakize Türkoğlu Ekmek Karnesi uygulamasını şöyle anlatmıştır: “Enstitüye geldiğimiz günler, Avrupa’yı kasıp kavuran İkinci Dünya Savaşı’nın başka yerlere sıçramakta olduğu döneme rastlıyordu... İnönü’ye dağ gibi güvenirdik... Olası savaş için kısıtlama erken başlamıştı... Her vali ekmeği karneye bağlanmıştı. Çalışanlara yarım, çalışmayanlara ve çocuklara çeyrek ekmek veriliyordu sanıyorum. Bunun dışına çıkılmıyordu. Karnemi ekmekle doyuran bir toplum olarak o yılların anılarında hep ekmek vardır, açlık vardır. Köy Enstitülül arkadaşların anılarında en çok ekmek karneli öyküsü var. Hatta

Muhammet Demir- O zaman iddia edildiğinin aksine gerçekten iyi bir...

Pakize Türkoğlu-Yani şimdi ben şunu Köy Enstitüleri'ni şey yapmak için anlatmıyorum yani. Ben şimdi eğitimciyim. Profesör değilim ama eğitimciyim. Eğitim uzmanıyım. Pedagojik ve psikolojik yanları ile birlikte sosyal yönlerini de ele alıyorum. Sosyoloji dersleri de okuttum. Bugünkü bakış açısından bakarak değerlendirme yapıyorum. Yoksa benim okuduğum okul şöyleydi böyleydi demiyorum. Demem zaten niye diyeyim? Böyle yani Beslenme. Bir de şu var yani şunu görmüyorlar. Bahçe ekiliyor, dikiliyor, ürün kalkıyor... Öyle bir yerde insan aç kalır mı yani?

Muhammet Demir- Kendi ürettiğiniz şeyler.

Pakize Türkoğlu- Tabi ki.

Muhammet Demir- O ürünlerin satımı oluyor muydu mesela? Ya da ürünler okulun içinde mi tüketiliyordu? Yoksa bir satım falan oluyor muydu? Ticaret falan.

Pakize Türkoğlu- Şimdi o çok şeye bağlanmıştı. Döner sermayesi vardı okulun. Döner sermaye hesaplıyor, girdisi çıktısı oluyor onun. Muhasebe işlerini ben bilmem. İki üç tane muhasebeci olurdu.

Muhammet Demir- Hepsi kayıt altında.

Pakize Türkoğlu- Hepsi kayıt altına alınıyordu. Parayla alınacak olan şeyler oradan alınıyordu. O şekilde değerlendiriliyordu ve daha önemli bir şey. Şimdi bu sadece günlük şeyler için değil, Köy Enstitüleri açıldığı dönemde bir hesap yapılıyor, bir rapor hazırlıyor Tonguç. Diyor ki "Bugünkü devlet bütçemizin hepsini ayırsanız bile batı örneği bu tüketici eğitimle yüzyılda sadece öğretmen yetiştirmeyi bile başaramazsınız." Yani batı örneği eğitim güzel. Endüstri toplumları güzel bir şey kurmuşlar ama biz ne sanayi toplumuyuz ne de endüstri toplumuyuz.

Muhammet Demir-Geleneksel bir toplum...

Pakize Türkoğlu-Geleneksel bir toplum. Yani üretim falan yeni başlamış ve üretim içinde eğitim-öğretim yöntemi diye bu yöntem sadece Türkiye'de Tonguç'un bulduğu bir yöntem. Bunu daha önceki eğitimciler düşünmemişler. Çünkü onlar sadece kendileri için eğitim programlamışlar. Bizim gibi toplumlarda onların programladığı eğitimi, kendi toplumları için programladığı eğitimi almışız. Bize yarayıp yaramadığını düşünmeden... Almasak zaten başka bir örnek yok. İşte bunun için üretici eğitime geçmişiz.

---

o yılların ekmeğin sorununu sadece enstitülere özgüymüş gibi anlatanlar da var. Oysa savaş ve kıtlık nedeniyle ekmeğin karneye bağlanmasının olumsuz sonuçları en az enstitülerde yaşanmıştır... Enstitülerde üretim yapıldığı için her enstitü ekmeğin giderini destekleyebiliyor, kendi firmında yeteri kadar ekmeğin çıkarıyordu... Ana babalar enstitüye geldiklerinde onları yatılı konuk etme ve karınlarını doyurma âdetimiz vardı. Bu tutumlar değişiyordu... Biz, karneli ekmeğin üzücü sonuçlarını enstitümüzde değil ziyaretine gittiğimiz kentli ve köylü evlerinde görüyor, gördüğümüzü, duyduğumuzu birbirimize anlattığımız gibi enstitü toplantılarında da konuşuyorduk" Türkoğlu, Kısa Süren Hasat, 122-125.

Muhammet Demir- İş içinde iş için eğitim yani.

Pakize Türkoğlu- Evet. John Dewey'den alındı falan diyorlar. John Dewey'de yok ki bu eğitim! John Dewey'de başka. Nitekim John Dewey kendisi de *"Türkiye'nin Köy Enstitüleri hayalimdeki okullardır"* diyor. Yani kendisi böyle okul kuramamış. Yani çocuk tarlada çalışıyor öbür taraftan klasik kitaplar okuyor.³⁴ Böyle bir eğitim yok yani. Kültürü, bilgisi, feni bilmem ne falan... Böyle.

Muhammet Demir- Aslında o açıdan da çok eleştirildi. John Dewey'in zihin yapısındaki o materyalist anlayış, sanki insanları dinden uzaklaştırıyormuş gibi düşündüler ama?

Pakize Türkoğlu- Şimdi bir şey söyleyeyim mi delikanlı? Bu işin dinle hiçbir ilgisi yok! Biz Köy Enstitüleri'nde hiç din konuşmazdık. Şimdi din kimsenin ağzından düşmüyor. Din öyle lak lak yapılacak bir olay değildir. Din, bir kutsallıktır. Bir duygu, bir iç güzellik, bir hayranlıktır, bir ahlak ilkesidir ama boyuna konuşulmaz. Yaptığın şeyler dinle ahlak açısından bazı şeyler birleşebilirler ama yani şimdi dine karşı gibi gösterdiler. Tutucu hocalar da vardı. Mesela Macar köyünden babamın dayısı vardı hoca. Sonradan tarikatçı falan oldu. Öteki bir de kardeşi vardı. Kardeşi hiç karşı çıkmazdı böyle şeylere. Mesela dediler ki o kardeşinin oğlu da gitmiş. Emin Hoca Macar köyünden. Babam ona sormuştu. Ben kız olduğum için. *"Dayı ben kızımı göndermek istiyorum o okula. Öğretmen olsun istiyorum, göndereyim mi?"* demiş. Benim babam da dindar ve din kökenli bir ailenin insanı. Hoca da *"Benim oğlum gidip de senin kızın niye gitmesin?"* demiş. Dönemin din adamı işte böyle. Şimdi bangır bangır televizyonlarda bağırıyorlar. Saçmalıyorlar. Anaokulu çocuklarına din dersi! Anaokulu çocuğuna elini yıkamayla öğretmek gerekiyor. Din dersi ile öğretilmez ki o!

Muhammet Demir- Maalesef bugün okul öncesi eğitimde din...

Pakize Türkoğlu- Bugün işte. Madem siz eğitim ile ilgili insansınız. Yani anaokulundaki çocuğa din dersini annesi öğretmek isterse öğretir. Okul ona başka şeyler daha modern dünyada yaşaması için kolaylıklar sağlayacak şeyler öğretmesi gerekiyor. Ne anlar çocuk yani? Bizim çocukluğumuz cin-şeytan lafları ile geçti. Anaokulu çocukları için cin-şeytan böyle laflar onların anlayabileceği şeyler değil.

Muhammet Demir- Soyut kalıyor.

Tabi ki.

Muhammet Demir- Mesela benim küçüklüğümde de vardı. Anneme sorardım okula gitmeden önce. *"Allah erkek mi kadın mı?"* derdim. Gözümde bir şey canlandırmak istiyorum çünkü. Cevap veremiyor çünkü belli bir yaşa kadar yani. Bunun ideali 11-12 yaş.

³⁴ İş içinde eğitim yöntemi o güne kadar eskide kalmış ya da hiç olmamış iki öğeyi ön plana çıkarmıştır. Birincisi öğrenci etkinliği, ikincisi ise üretimdir. İş dersleri, araçları, üretimin kendisi, çok yönlü eğitim teknolojisi yalnız enstitüler için değil, gelecekteki genel eğitim açısından da etkilidir. Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, 217.

Pakize Türkoğlu- Zaten yani din çok konuşulmamalı. Şimdi siz istediğiniz kadar dindarsınız. Ben nerden bileyim? Ne bileyim? Yani niye ilgileneyim? Sizin özel bir şeyiniz. Din özeldir. Din insanların iç güzelliğidir. Kendisi içindir yani din. Yani herkes dindar olsa olmasa. Artık o Osmanlı dönemi din düzeni toplumuydu, Osmanlı'da öyleydi yani ama orada bile modern eğitim vardı. Din ayrı bir olay yani. Din camilere, ailelere kalmış. Din hiçbir zaman elden gitmez, hiçbir zaman dinsizlik olamaz. Hani bazıları diyor ya "Ben ateistim" falan. Bana ne yani! Ne olursanız olun o kadar.

Muhammet Demir-Peki. Okulu bitirdik. İlk görev yerimiz neresi oldu?

Pakize Türkoğlu- Ben okulu bitirince yüksek Köy Enstitüsüne seçildim. Niçin? Kendime köyüme öğretmen olacaktım. Şimdi bakın Köy Enstitülerini eleştirenler falan işte birçok şeyler var. Köylerin içinden de çıkıyor. Ben mezun olacağım zaman bizim köyden bakanlığa bir mektup gitmiş. Bizim köyümüz küçük bir köy. Biz okul istemiyoruz. Çünkü burası küçük bir köy, okul tarlaya yapılırsa o tarlayı eken kişi mağdur olacak bilmem ne falan gibi şeyler. Ben bunu sonra duydum. Muhtarını sıkıştırdım. Yani o zaman Yüksek Köy Enstitüsüne gitmiştim ben. Dedim ki "*Bunu nasıl yaptın? Nasıl imzaladın? Okuman yazman yok mu senin?*" bunu dedi ben yani kendi çocuğu da okuma çağında. Başka bir köy gidiyor. Bizim köye okul yapılmamış o mektup gittiği için. Bizim köye okul yapılmasını diye mektup yazıyor muhtar ama onu ben yazmadım dedi. Saadettin Efendi bana yazdırdı dedi. Yazmış dedi ben de imzaladım dedi. Ne yazdığını bilmiyorum dedi. Bana dedi ki dedi okul yapılırken tarlalar işgal edilmesin dedi. Böyle saçmalıklar oldu tabii yani.

Muhammet Demir- Bir de şöyle bir kaygı da var. Okul açılırsa çocuklar okula gidecek tarla da kim çalışacak?

Pakize Türkoğlu- Tarlada kim çalışacak tabii. O kaygı da vardı. Bizim köy okul sonra açıldı. Bir de şöyle bir şey vardı o dönemde. Köye okul yapılıyor siz gideceksiniz, sizin okulunuz iki sene önceden belli oluyor. Yani böyle tarafları var. Siz bir şey sormuştunuz?

Muhammet Demir- Şey... Görev olarak sormuştum. Ankara'da Yüksek Okula gittim demiştiniz.

Pakize Türkoğlu- Ha evet. Şimdi bakın Köy Enstitüleri aslında sistem olarak Türkiye'nin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir. Uygulama yapılıyor, uygulama başlıyor, iyi sonuç alınırsa devam ettiriyor, iyi sonuç alınmazsa mesela o çalışma devam ettirilmiyor. Mesela bu çok güzel bir yöntem. Şimdi biz 3. Sınıftayken yüksek bölüm açıldı. Yazılar geldi falan isteyen yüksek bölüme gidebilecek diye. İsteyen değil tabii yani. İki aşamalı sınav var. Mesela ilk aşama sınav değil seçme. Öğretmenler seçiyor. 5 yıl oradaki birikimimize göre öğretmenler şunu şunu şunu aday olarak seçelim diyorlar. Yani bu çok önemli bir şey. Adaylar seçiliyor. Öğretmenler neye göre seçiyorlar? Bir alanda belirgin bir özellik göstermesi gerekiyor. Yetenek, çalışkanlık, dürüstlük...

Muhammet Demir- Öğretmenin gözüne giren yani.

Pakize Türkoğlu- Evet. Kimse kimseye iltimas edemiyor yani kayıramıyor. 60-70-50 kadardı Köy Enstitüleri'ndeki öğretmenler. 50 öğretmenden hiçbirisi kendisi için ayrıcalık yapamazdı. Mümkün değildi. O seçilen kişiler bakanlıktan gelen sorularla sınava sokuluyor, bu kâğıtlar Ankara'ya gidiyor orada değerlendiriliyor. Bir de kontenjan var tabi bakın bugün kontenjan yöntemi olsa öğrenciler bu kadar rahatsız olmazlar. Her okulun, her enstitünün kontenjanı var. Bu yıl otuz kişi mezun olursa, o otuz kişiye oranlı 4 kişi alınacak. Ötekinden 60 kişi mezun olmuşsa 8 kişi alınacak o okuldan. Bu çok güzel bir şey. O zaman mesela bizim okulumuz... Hasanoğlan'a gittiğimiz zaman biz Aksu'dan 4 kişi seçtik. Çünkü 30 kişiydik biz. Ha bir de 60 kişiydik bir kısmı sağlık koluna ayrıldı. *"Biz öğretmen olmak istemiyoruz, sağlık koluna ayrılmak istiyoruz"* dediler. Zaten köye yarayışlı eleman yetiştirme amacı güdüyordu Köy Enstitüleri. Kızlardan da bir tanesi ebelik koluna ayrıldı. Yani 30 kişiden seçilen 4 kişi Yüksek Öğrenime gittik. Ben o yükseköğrenime gittiğim yıl 80 kişi olduk. 20 enstitü vardı. 20 enstitüden gelen 20 kişi cıva gibi çocuklar. Ben kendimi çalışkan zannediyordum. Adeta şey yaptım. Yani bu çok güzel bir seçme.

Muhammet Demir- Her yerin en iyileri. Gelen boş adam yok yani. Herkes dolu.

Pakize Türkoğlu- Evet. Evet. Biz öğretmen olarak yetiştiğimiz için zaten. Bir de şu var tabi biz meslek edinmiş kişi olarak oraya gittiğimiz için Yüksek Enstitü yani bizim okulumuzun öğrencileri hiç başka fakültelerin öğrencilerine benzemezdi. Çünkü meslek adamı olarak yetişmişiz, öğretmen olmuşuz. Hiçbir zaman öyle çocuksu... Oluyorduk tabi ama yani.

Muhammet Demir- Bir olgunluk var

Pakize Türkoğlu- Bir olgunluk var evet.

Muhammet Demir- Hasanoğlan bunun merkeziydi yani.

Pakize Türkoğlu- Merkezi. Kalbi diyoruz hatta.

Muhammet Demir- Sanki Türkiye'nin her yerinden bir parça orada birleşmiş.

Pakize Türkoğlu- Tabi. Üç yıl okuma durumu var. Orası Köy Enstitüleri'ne öğretmen yetiştiriyordu. Bölge müfettişleri yetiştiriyordu. Köy öğretmenleri müfettişi yani. Oradan yetişen müfettişler öteki çantalı müfettişler gibi çantasını alıp öğretmenlerin dersini dinleyip şey yapmıyordu. Öğretmenlere yardım götürmek amacıyla görev yapıyordu. Fransa'da yaşayan bir arkadaşım anlatıyor. Bir okula gitmiş. Herkes *"Müfettiş Nerede kaldı? Niye gelmiyor?"* falan diyorlarmış. Hâlbuki Türkiye'de müfettiş gelecek dendiği zaman korkarlardı. Köy Enstitüleri'nde müfettiş gelince seviniyorlardı. Çünkü onlara birçok hizmet götürüyordu. Dersini, metodunu yapamamışsa onu anlatıyordu, ihtiyaçları varsa görüyordu. Sonra Köy Enstitüleri'nin getirdiği yeniliklerden

biri de köy öğretmenlerini tayin ettikten sonra onlara deniyor ki “Siz gidiyorsunuz ama her zaman biz sizin arkanızdayız. Her ihtiyacınız için bize başvurabilirsiniz”. Ben mesela Antalya’da Okulu bitirdiğim zaman müdür bey diplomamızı verirken toplantıda konuşma yaptı. Böyle söyledi. Antalya valisi de vardı o diploma töreninde. Tesadüfen benim diplomamı Antalya Valisi verdi. Müdür bey böyle konuştuktan sonra vali de dedi ki bana diplomamı verirken “Bak köye gideceksin. Kadın, erkek, çocuk hepsini okutacaksın. Bir zorlukla karşılaştığın zaman hemen bana bir mektup yazacaksın, haber göndereceksin. Hemen yanında olacağım.” Şimdi ben yüksek bölüme seçilmiştim. Valinin bu sözünü duyduktan sonra müdür beye gittim dedim ki “Müdür bey ben köye gitsem olmaz mı?” Çünkü adam yani öyle motive ediyor ki insanı. Arkanda yani.

Muhammet Demir- Bu rahatlıkta sizi daha çok çalışmaya teşvik ediyor. Arkada böyle bir destek olduğu zaman insanın kendine olan güveni de artıyor.

Pakize Türkoğlu- Tabi. Tabi. Bir de eğitim araştırmacısı yetiştiriliyordu. Danışman gibi. Şimdi siz araştırma yapıyorsunuz ya biz o araştırma tekniklerini öğrendik okulda. Bir alan araştırması nasıl yapılır gibi. Çünkü köylerin neye ihtiyacı olduğunu araştırmak içindi bu. Öğretmen yetiştirmek için sekiz kol vardı. Madencilik kolu, güzel sanatlar kolu, hayvan bakımı kolu...

Muhammet Demir- Tabi bu bölgeden bölgeye fark ediyor.

Pakize Türkoğlu- Tabi. Şimdi mesela hayvan bakımı. Hayvan bakımı yani zootekni deniyor. Fakültelerde zootekni eğitimi veriliyor. Bizim okulumuzda aynı profesör bize de derse geliyor biz “Hayvan Bakımı Profesörü” diyoruz. Yani bu yenilik...

Muhammet Demir- Devrim yani.

Pakize Türkoğlu- Tabi ki devrim. O profesörler bizim okulu çok seviyorlardı. Bizim okul öğrencileri çalışkandı.

Muhammet Demir-Yaşadığınız zorluklar çok muydu okulda? Belirgin bir zorluk yaşadınız mı?

Pakize Türkoğlu- Yani şimdi bunu herkes soruyor! Biz bunu zorluk olarak görmüyoruz. Yani yetişirken insan iş içinde yetiştiği zaman, zorluğu yendiği zaman zorluk olarak görmüyoruz hiç. Yani bugün öğrencilerin çektiği zorluğun milyonda birini biz çekmedik. Milyonda birini! Bugün öğrencileri görmüyor musunuz? Ne zorluklarla okuyorlar. Zorluğu hem sağcılar hem solcular söylüyorlar. Daha çok solcular söylüyor. Mesela Kemal Tahir diye bir yazar vardı. Rahmetli yazar. İşte “Köy çocuklarının dayanıklılığını, katlanabilirliğini kullandılar” diyor. Bir gün onu vapurda gördüm ben İstanbul’da. Dedim ki “Bu Kemal Tahir”. Gittim yanına oturdum. “Beyefendi. Ben Köy Enstitüsü mezunuyum” dedim. “Siz köylü müsünüz?” dedi. “Evet” dedim. Ona “Siz böyle yazıyorsunuz. Biz ne yapmışız? Ne zorluklar çekmişiz?” dedim. Ben onu şöyle değerlendir-

diriyorum. Hapishanede yatmış kendisi. Çankırı hapishanesinde. Orada Çankırı ve Kastamonu köylülerinin hapiste esrar içenlerinin yanında kalmış. O zaten köylüyü öyle görüyor. Hep hastalıklı yani. Sonra şey dedi bana Kemal Tahir. *“Bizim bir hoca vardı o anlattı ben yazdım. Ben köyü falan bilmem”* dedi. Hep o söylenenler şimdi siz genç insansınız. O söyleyenler Atilla İlhan’a da çarptı yani. Hep yazıyorlar, söylüyorlar sonradan dönüyorlar böyle.

Muhammet Demir- Görmeden, duymadan, işin içinde olmadan sadece anlatılanı yazmışlar yani.

Pakize Türkoğlu- Atilla İlhan’da köy kültürü yoktur. Yani yüzde sekseni Türkiye’nin yok mu? Kültürü yok insan yok yani. Bir gün İstanbul’da Divan Pastanesinde kahve içtik arkadaşımın orada oturuyordu. *“Atilla İlhan”* dediler. O zaman gençtim tabi yani. Gittim *“Atilla Bey yanınıza oturabilir miyim?”* dedim. *“Siz kimsiniz! Gökten mi düştünüz? Yerden mi çıktınız?”* dedi. Dedim ki ona. Köy kültürü yok ya onda. *“Şeker mi? Pekmez mi?”* dedim. *“Tabi ki pekmez”* dedi. *“Ama siz köyün kültürü yoktur dediniz. Köyün kültürü pekmezdir. Şehrin kültürü şekerdir. Siz niye onu tercih ediyorsunuz?”* dedim. *“Pes yani”* dedi. Oturduk, konuştuk. *“Ben öyle söylemedim”* dedi. Ben yazısını yeni ortam mı ne öyle bir gazete vardı orada okudum falan dedi. İnsan yüzüne karşı da şey yapamıyor yani. O söylenen şeyler hepsi falan... Ben bugün buraya geldim. Öğretmen oldum. Yüksek Köy Enstitüsünü bitirip Antalya’ya tayin olmuşum. Burası ilçe oldu. Şimdi Akrabamız vardı o da Ankara’dan, İstanbul’dan buraya gelmişti. *“Gel”* dedi *“İlçemize hizmet edelim”* dedi. İlkokul düşündüm yani. O zaman bir yüksekokul mezunu asla ilkokulda çalışmazdı yani. Ben okula gittiğim zaman kendi çocuklarını göndermeyenler torunlarını ellerinden tutup yatılı okula göndereceğiz diye sokaklarda kıvranıyorlardı. Tabi insan değişiyor.

Muhammet Demir- O zaman tabi yüksekokuldan çıkıp sosyal bir değişikliğe sebep oldu mezun olanlar.

Pakize Türkoğlu- Hayır. Şöyle oldu. Biz yüksekokuldayken ben okulda asistan olarak kalacaktım. Sonra çok partili döneme geçildi. Zaten Köy Enstitüleri aleyhine konuşulmaya başlanmıştı. Sonra konuşmalar arttı. Bakanı değiştirdiler. Hasan Ali Yücel’i. Bakanlıktan aldılar. O sırada biz Köy Enstitüleri’nin kapatılacağını bilmiyorduk ama bir şeyler duyuyorduk, anlıyorduk, tahmin ediyorduk. Gece gündüz okuyan yüksekokul mezunu çocukları. Mecliste çok tartışılıyordu. Birisi bir şiir yazmıştı bizim sınıftan *“Yeter beyim, aşam, paşam yeter. Yeter kuru ekmek yediğim yeter”* diyordu.

Muhammet Demir- Hâlbuki öyle bir şey yok demiştiniz.

Pakize Türkoğlu- Hayır var. Enstitü için demiyor bunu. Toplum adına konuşuyor. Şiir bu. Bir dergi çıkarıyoruz. Dergi kolunda ben de vardım. Çok güzel bir şiirdi. O kadar güzel ki! Dergiye koyduk o şiiri. Resmen o dergiyi Türkiye Büyük Millet Meclisi’n-

de masanın üzerine vurdu. Vurmuş yani. O zaman televizyon falan yoktu. “*Bunlar ne olacak? Ne olacak bu çocuklar?*” demiş. Yeter aғam, paşam deyip bunlar aғaları paşaları öldürecekler falan. Saғmalık! Biz yüksekokuldan mezun olurken tam sıraya denk geldi. “*Solcu bunlar, bunlar komünist*” dediler. Öğrencilerle karşılaştırmamak için Köy Enstitüleri’ne tayin etmediler ve bizleri kızlar olarak Milli Eğitim Müdürlüklerinin emrine verdiler. Erkekler de gezici başı oldular. Müfettiş falan yapmadılar. Bizi 27 Mayıs sonrası liselere falan tayin ettiler. Haklarımızı o zaman aldık. Beni de işte Antalya’ya vermişlerdi. Gazipaşa’ya geldim. Sonra da hastalanıp İstanbul’a gittim. Bizim Köy Enstitüsü programı çok saғlam bir referans. Sonra ben eğitim enstitüsü öğretmeni oldum. Sonra Yüksek Öğretmen Okulunda öğretmen oldum. Yüksek Öğretmen Okulu sonra eğitim fakültesi oldu. Ben de orada çalıştım, oradan emekli oldum.

Muhammet Demir- Peki, geçmişten sıyrılıp bugün böyle bir modeli önerir misiniz? Yani uygulamak istesek. Diyelim ki ben Milli Eğitim Bakanı oldum, size geldim. “Nasıl bir model yapalım?” dedim. Bu modeli önerir misiniz bu şartlarda?

Pakize Türkoğlu- Modeli değıl de bu modelin getirdiğı ilkelerden yararlanmak gerekiyor. Sadece biz değıl bütün dünya yararlanmalı. Hindistan’dan başlayıp dünyanın birçok yerinde Köy Enstitüleri modelinden yararlanıldı. Şimdi Türkiye’de aslında köy kalmadı. Yani az köy var ama tabi yine de köy diye bir konu var. Tarım diye bir konu var. Üretim diye bir konu var. Siz madem doktora öğrencisisiniz bakın şimdi. Köy Enstitüleri üzerine ilk doktora yapan kişi Amerikalı bir adam Fay Kirby.³⁵ Kitabı var. Doktora tezini kitaba dönüştürdü. İstanbul’da bir yayınevi var. Azokoğlu Yayınevi, Tarihçi diye bir kitabevi var. Tarihçi Kitabevinin yayını var Türkiye’de Köy Enstitüleri diye. O en güzel kitap. Bugün 230 kadar kitap yazıldı. Mesela bir profesör yazdı. Geçen geldi ben ona önsöz yazdım. Yeni yeni kitaplar yazıyorlar Köy Enstitüleri ile ilgili. Fakat şimdi sizin sorunuza şunu söyleyeceğim. O kitaplarda herkes biraz ayrı şeyler söylüyor. Bana göre Köy Enstitüleri’nin getirdiğı üretici eğitim ilkesi şehirlere göre de olabilir. Yani üretim illa tarım yapmak değıl, bina yapmak değıl. Mesela şunu söyledim geçen gün birisine. “Eğer Köy Enstitüleri sürseydi ne olurdu?” deyince daha iyi cevaplar alınıyor. “Eğer Köy Enstitüleri sürseydi bizim de silikon vadilerimiz olurdu” dedim. Hani var ya şu bilimsel şeyler. Bu teknoloji Köy Enstitüleri’nin avucunda olurdu o zaman. Kesinlikle öyle olurdu. Çünkü biz daha kaç yaşındayken değışik şeyler yapıyorduk. O bizim kendimizden gelmiyor. O metottan, çalışmalardan, programdan geliyor.

Muhammet Demir- Mesela siz bile traktör tamir etmişsiniz yani.

Pakize Türkoğlu- Tabi. Tabi. Aksu’da Antalya’da bizim okulda Süleyman diye bir arkadaşımız vardı. Şimdi onu da anlatacağım, öğrencilerin yönetime katılması açısın-

35 1926’da Amerika’da doğan Fay Kirby, 1947-1950 yılları arasında Türkiye’de öğretmenlik yapmıştır. 1951 yılında tekrar Türkiye’ye gelmiş ve 1954 yılına kadar kalarak Köy Enstitülerini incelemiştir. Columbia Üniversitesi’nde yaptığı doktora tezini kitaba dönüştürmüş ve daha sonra İngilizce aslından Türkçe’ye çevrilmiştir. Bkz. Fay Kirby, *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, (Ankara: İncece Yayınları, 1962), 388.

dan. Süleyman, bir okul arabası vardı. Posta götürür, getirirdi. Tekerlekli at arabası yani. Onun arabacısı vardı. Şimdi biz bisiklet, motosiklet kullanmayı öğrendi tabii. Süleyman Antalya'ya gider gelirdi. Kullanan tek kişi, bir tek kişi! Sonra başka bir şey anlatayım yine. Biz yüksekokuldan mezun olduk. Oraya buraya tayin olduk. İzmir Kızılçullu Yüksek Köy Enstitüsü'nden mezun Hasan diye bir arkadaş vardı. Ben o zaman İstanbul'daydım. O Antalya'ya Halk Eğitim Müdürü olarak tayin olmuş. O bizim okulun madencilik kolu mezunuydu. Yani madencilikte her şey var o traktör bilmem ne falan.

Muhammet Demir- Biraz geniş kapsamlı yani.

Pakize Türkoğlu-Evet. Antalya'da bir vapur karaya oturdu. Şimdi siz buna inanmayacaksınız herhalde.

Muhammet Demir- Estağfurullah

Pakize Türkoğlu- İstanbul'dan, İzmir'den, Çanakkale'den kişiler geldi onu kaldıramadılar. Almanya, İtalya ya da İspanya'ya başvuracaklardı. O sırada demişler ki "...bir de Hasan Bey'e soralım. Çünkü o bu konularla çok ilgilenen birisidir." Hasan daha okuldayken dolaplarımıza açınca zil çalsın diye şey yapardı. Santral yapmaya gönderirlerdi. Gitmiş Hasan. Çantası elinde gitmiş ve vapuru kaldırmış. Hasan Gülen... Köy Enstitüleri'nden yetişen bir teknik adam... bu olay gerçek yani. Benim kitabımda var. Tonguç ve Köy Enstitüleri kitabımda var. Yani bunun ucu nereye varıyor? Köy Enstitüleri'nden yetişen adam tam bir teknik adam gibi yetişiyor. Teknik adam olmayacak belki ama kendi evinin musluğunu onaracak. Polonya'dan birkaç yıl önce İstanbul'a bir misafir gelmişti. Orayı anlattı bize. Bir profesör getirmişti bize. Gelen de profesördü. "Polonya'da bir işçinin servis ücretini ödeyemez bu adam" demişti. Orada herkes kendi tamirini elinden geldiğince kendisi yapar dedi. Almanya'da da öyle. Herkes kendi evinin bozulan şeylerini yapıyor.

Muhammet Demir- Küçük bir iş için dışarıdan birisini çağırıyor.

Pakize Türkoğlu- Çağırılmaz zaten. Parası yetmez. Yani öyle dedi profesör.

Muhammet Demir- Aslında sadece köy mantığıyla başlamış olan bir şey aslında köyü aşmış.

Pakize Türkoğlu-Aşmıştı. Hatta memleketi bile aşmıştı. Yani şunlar, bunlar, bilmem ne dediler falan. Çok yanlış, çok yanlış. Şimdi böyle bir şeye giren insan din eğitimine, dine karşı olur mu? Niye olsun! Şimdi silikon vadisini yönetiyorsun. Oradan kalkar dine karşı mısın?

Muhammet Demir-Hiç bağlantısı yok.

Pakize Türkoğlu-Yani.

Muhammet Demir-Toparlayalım. Resmiyeti bitirelim.

Pakize Türkoğlu- Şimdi sizin o soruya ne yapılabilir. Şimdi bu kitapları yazarlar, Köy Enstitüleri ile ilgili yazılar yazarlar, açık oturumlar falan yapıyorlar. Şöyle bir önerileri var: “Kent Enstitüleri.” Kent Enstitüleri kurulsun Türkiye’de diyorlar. Bu o zaman ben fakültedeyken konuşulan şeylerdi. Şimdi Kent Enstitüleri demek kopya gibi olur ama bu ilkelerden faydalanarak kent okulları da ilkokuldan üniversitesine kadar bu yöntemle kurulabilir. Ya bu bir eğitim politikasıdır zaten. Bu eğitim politikasında neler var? Bu eğitim politikasında bütün çocuklar her gün bir saat kitap okuyacak. İlkokulda da olabilir, ortaokulda da, lisede de olabilir, üniversitede de olabilir. Burada bir antiparantez söyleyeyim. Türkiye kökenli galiba bir Ermeni ya da Yahudi onu bilmiyorum. Bir dünya profesörü konuştu. Türkiye’de okumuş, gitmiş Amerika’da okumuş, dünya iktisatçısı diye onu tanıtıyorlar. Ona sormuşlar “*Bugünkü dünyada insanın yetişmesi için en çok ne lazım?*” diye. O da “*Okumak lazımdır, eğitim politikalarını düzgün yapmak lazımdır*” demiş. İlaveten bir de “*yatırım lazım*” dedi. Coşku lazım yani bireylere...

Muhammet Demir- Tabi insanların içinde de biraz heyecan olması gerekiyor.

Pakize Türkoğlu- Üç şey: Heyecan, yatırım ve okumak...

Muhammet Demir- Aslında dediğiniz kısaca şu yola çıkıyor. Aynısını yapmaktan- sa ilkelerin olduğu yeni bir sistem. Önemli olan ilkeler.

Pakize Türkoğlu- Tabi. Tabi... Evet. Evet. Günün ihtiyaçları değişti mesela. Araçlar, telefon bilmem ne... şimdi bizde telefon var ama biz ne telefon yapıyoruz ne telefon kullanmayı biliyoruz. Hep el yo yordamıyla önümüze alıyoruz. O yanlış bir şey. Yani şimdi bir İngiliz düşünürü var. Russell. “Eğitim çözümsüz değildir, ancak niyet edilmesi gerekir” diyor. Öyle ya da böyle şimdi başka bir yoldan da Köy Enstitülerine benzer bir uygulama yapılabilir. Şimdi Kent Enstitüleri yapalım diyorlar ve belediyelere bağlı. Burada da bir sorun var. Yani bakanlığın yapacağı şeyleri belediyenin yapması... Belediyeler değişiyor, bazen partilerin ideolojilerini, görüşlerini, simgelelerini taşıyorlar. O zaman ne olacak? Biraz zor bir şey ama böyle yapalım şöyle yapalım demek de kötü bir şey değil. Bu arada siz tarih üzerine şey yapıyordunuz değil mi?

Muhammet Demir- Evet. Tarih üzerine. Tarih Öğretmeniyim aynı zamanda.

Pakize Türkoğlu- Ben de olsaydı eğer Tarih Öğretmeni olurdum.

Muhammet Demir- Çok da güzel olurmuş.

Pakize Türkoğlu- Tarihi biliyorum, anlıyorum. Çok önemli bir şey tarih bilmek. Çok önemli...

Muhammet Demir- Bugün daha iyi anlıyoruz aslında.

Pakize Türkoğlu- Tabi ki... Burada bitti mi?

Muhammet Demir- Evet. Söyleyeceğiniz bir şeyler varsa...

Pakize Türkoğlu- Peki. Bitirelim.

Muhammet Demir- Teşekkür ederim.

Pakize Türkoğlu- Ben teşekkür ederim.

Sonuç

Cumhuriyetin ilanıyla beraber Türkiye'nin önem verdiği kalkınma alanlarından birisi de eğitim olmuştur. 1940'ta kurulan ve kapatıldığı 1954'e kadar aktif bir şekilde faaliyet gösteren Köy Enstitüleri, köyün ve köylünün çehresini değiştirmeye çalışmış, donanımlı bireyler yetiştirmek amacıyla bireyi her yönüyle ele almaya gayret etmiştir. Enstitüler, köylerin ihtiyacı olan nitelikli bireylerin yetiştirilmesi ve yetiştirilen bireylerin köylerini kalkındırması noktasında bütüncül bir yaklaşım benimsemiştir. Bu bağlamda birey, genel kültür derslerinin yanı sıra zirai ve teknik eğitimlerle birbirini tamamlayan bütüncül bir yaklaşımla ele alınmış, bu sayede köylerin ve köylünün yaşam standardı ile becerisinin artması amaçlanmıştır. Buradan hareketle siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik olarak olumlu/olumsuz eleştirilere konu olan Köy Enstitüleri hakkında birincil kaynaklardan elde edilen bilgiler önem arz etmiştir. Bu doğrultuda Aksu Köy Enstitüsü mezunu Pakize Türkoğlu'nun enstitülerin genel durumuna ilişkin -Aksu Köy Enstitüsü ile Ankara Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü özelinde yaptığı değerlendirmelerden yola çıkarak enstitülerin Türkiye'ye özgü olduğu, olumsuz koşullara karşın iyi niyetli ve başarılı işlere imza attığı görülmüştür. Türkoğlu tarafından verilen örnekler çerçevesinde, köylünün genel kültür, zirai ve teknik bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi enstitülerin amacına uygun çerçevede yapılmıştır. Her bireyin hakkı olan eğitimin ulusal ve eşitlikçi nitelikte olmasına gayret eden Köy Enstitüleri, köylü çocuklarının eğitim alma hakkı ve hevesinin Köy Enstitüleri aracılığıyla arttığını ve imkân olmayan köylüye imkân yaratmada etkili olmuştur. Türkoğlu'nun ifadeleriyle enstitülerin amacı bu noktada örtüşmüştür. Köy Enstitüleri her ne kadar köylü ve kentli arasında bir ayırım yapıldığı noktasında eleştiriler olsa da iki unsur arasındaki uçurumu azaltma mücadelesi vermiştir. II. Dünya Savaşı'nın yarattığı atmosfer, getirdiği siyasi çekişmeler, sosyo-kültürel ve ekonomik nedenler bu mücadelenin sonunu hazırlamış ve Köy Enstitülerinin faaliyetlerine son verilmiştir.

Kaynakça

Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, 11. Baskı, Ankara: Pegem Yayınları, 2007.

Arslan, Recep, "Antalya Halkevi Dergisi (Türk Akdeniz)", *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 5, sy. 6 (2018): 313-330.

- Aysal, Necdet, "Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 9, sy. 35 (2005): 267-282.
- Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi*, 6. Baskı, Ankara: İmge Yayınevi, 2019.
- Elmas, Abdullah, *Köyü Canlandırma Hareketi Olarak Köy Enstitüleri*, Ankara: İKSAD Publishing House, 2020.
- Eyuboğlu, Sabahattin, *Köy Enstitüleri Üzerine*, Y.Y. : Yenigün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık, 1999.
- <http://www.gazipasa.gov.tr/genel-bilgiler>
- <https://www.iskulttur.com.tr/yazarlar/pakize-turkoglu>
- Kirby, Fay, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, Ankara: İmce Yayınları, 1962.
- Koç, Nurgün, *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.
- Şeren, Mehmet, "Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 28, sy. 1 (2008): 203-226.
- Şimşek, Gül, Mercanoğlu, Cansın, "Bir "Planlama Örneği" Olarak Köy Enstitüleri Deneyimi", *Planlama Dergisi* 28, sy. 3 (2018): 261-281.
- Tonguç, İsmail Hakkı, *Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları (1935-1946)*, Yay. Haz. Engin Tonguç, İstanbul: Çağdaş Yayınları, 1976.
- Tangülü, Zafer, "Demokrat Parti Dönemi Eğitim Politikaları (1950-1960)", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 10, sy. 2 (2012): 389-410.
- Türkoğlu, Pakize, *Kızlar da Yanmaz*, 4. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019.
- Türkoğlu, Pakize, *Kimseli Kimsesiz*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2017.
- Türkoğlu, Pakize, "Köy Enstitülerinin Eğitim Kültürüne Getirdiği Demokratik Değerler ve Eleştiri Günleri", *Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy. 10 (2014): 115-128.
- Türkoğlu, Pakize, *Kısa Süren Hasat*, 4. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Türkoğlu, Pakize, *Tonguç ve Enstitüleri*, 8. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Vural, Mithat K., "II. Dünya Savaşı Sonrası Anti-Komünist Siyasal İklimin Köy Enstitüleri'nin Kapatılmasına Etkisi", *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 10 (2014): 166-184.

Yıldız Nihan, Akandere Osman, “Köy Enstitülerinin İdeolojik Yapısı”, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi 17, sy. 35 (2017): 275-316.

Ekler

EK-1: Pakize Türkoğlu ve Muhammet Demir (06.12.2021)

Ek-2: Türkoğlu, Kızlar da Yanmaz, 443.

Atatürk'ün İyilikleri

Pakize Yılmaz
Alanya Merkez İlkokulu

Bir zamanlar dar kafalı Sultanların elinde köle gibiydik. Fakat Sevgili Atamız 1923'te bizi onların elinden kurtararak istediğimiz idareye kavuşturdu.

Atatürk'ün ülkede yaptığı yenilikler pek çoktur:

Memleketin dört bir yanını demir ağlarla ördü. Bütün sahilleri limanlarla çevirdi. Eskiden dünya işlerine ehemmiyet verilmez, her zaman her yerde ahret işleri ile uğraşılırdı; fakat artık böyle değildir.

Atamız kılıkta da devrim yaptı. Eskiden kadınlarımız, kafes arkalarında gün görmeyen çiçekler gibi solarlardı. Halbuki bugün isteyenler doktor, hâkim, öğretmen ve daha çok bilgili olanlar sayılabile oluyorum.

Eskiden ağa, paşa, bey gibi kimseler vardı, halbuki şimdi köylü-şehirli, ağa-paşa hepsi birdir. Bugün dünden başka olarak fakir-zengin, köylü-şehirli herkes mahkemelerde aynı şekilde karşılanır. Atatürk bizim gibi küçüklerin ve büyüklerin okuması için yalnız şehirlerde değil köylerde de birçok yeni okullar açtırdı. Daha neler neler.

Ben Atatürk ve Cumhuriyeti, vatanı ve ulusumu çok severim.